

Шипунов
Геннадій Володимирович

«Третій шлях» та ідейно-інституційна еволюція Лейбористської партії Великобританії

УДК 329.14:329.8
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616-2018-4-9-15>

Шипунов Геннадій Володимирович
кандидат політичних наук,
доцент кафедри теорії та історії
політичної науки
Львівського національного університету
імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, Україна

Найбільш розробленим в ідейно-теоретичному плані проектом ідеологічного оновлення європейських соціал-демократичних партій наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. стала модель «третього шляху», заснована на максимальному зближенні ідейних позицій соціалізму і лібералізму. У згаданий період саме таку стратегію ідеологічного реформування для виходу з глибокої політико-електоральної кризи обрала Лейбористська партія Великобританії (ЛПВ). З огляду на те, що приклад британських лейбористів може бути показовим із точки зору означення можливих напрямів ідеологічної модернізації соціалістичного руху в Україні вельми актуальним видається вивчення їхнього досвіду партійного реформування. Тож, метою статті є визначення особливостей ідеологічної та організаційної модернізації ЛПВ, відповідної до концепції «третього шляху» британського вченого Е. Гідденса. Методологічною основою дослідження є положення дискурсивного неоінституціоналізму. Крім цього, використано аналіз динаміки електоральних результатів ЛПВ, що дало змогу емпіричним шляхом з'ясувати ступінь ефективності вибраної стратегії модернізації партії на різних етапах її ідеологічного реформування.

Отже, у статті визначено особливості ідеологічної та організаційної модернізації ЛПВ, відповідної до концепції «третього шляху». Доведено, що в ідеологічному вимірі це означало відхід ЛПВ від принципів демократичного соціалізму та інкорпорацію низки положень неолібералізму, що у сукупності визначало рух партії вправо. В інституційному вимірі це набуло характеру внутрішньої організаційних трансформацій, які були спрямовані на зміни в складі та структурі партійних домінуючих коаліцій. За результатами дослідження динаміки електоральних результатів ЛПВ з'ясовано, що вибрана лейбористами стратегія реформування партії виявилась ефективною (перемоги на парламентських виборах 1997, 2001 та 2005 рр.) в умовах існування запиту в британському суспільстві на побудову «відповідального капіталізму». Натомість «нові лейбористи» не змогли впоратись із тими викликами, які були спричинені Великою рецесією, що поставила під сумнів ефективність неоліберальних підходів до здійснення економічної політики (поразка ЛПВ на виборах 2010 р.). Обґрунтовано, що саме ця поразка визначила необхідність пошуку британськими лейбористами нових стратегій з ідеологічного оновлення партії.

Ключові слова: соціал-демократичні партії, демократичний соціалізм, «третій шлях», ідеологія, організаційна структура політичної партії.

Вступ. Основним трендом ідейно-інституційної еволюції соціалістичних (соціал-демократичних) партій останньої чверті ХХ ст. стало їхнє зміщення вправо, ближче до центру у межах «ліво-правого» партійно-ідеологічного спектру. Детермінуючими факторами такого руху вправо були: по-перше, глобальна економічна криза 1970-х рр. (поставила під питання ефективність кейнсіанської моделі соціально-економічної політики); по-друге, суттєва трансформація соціальної структури провідних індустріальних країн (зменшення частки та політичної ваги робітничого класу на користь нових соціальних груп із пріоритетом постматеріальних цінностей та, як наслідок, втрата «старими» лівими партіями традиційної електоральної бази). Йдеться про те, що сукупна дія цих факторів спричинила глибоку політико-ідеологічну кризу соціалістичних та соціал-демократичних партій – вони програвали вибори та на тривалий період втрачали владні позиції у своїх країнах. Найпоказовішими прикладами тут є Лейбористська партія Великобританії (ЛПВ) та Соціал-демократична партія Німеччини (СДПН).

Намагаючись дати відповідь на ці виклики, соціал-демократичні партії вдалися до пошуків нової ідеологічної ідентичності та способів орга-

нізаційного реформування: використовуючи стратегію «всеохоплюючої» партії, згадані політичні сили відмовлялись від традиційних лівих ідеологічних положень (націоналізація, збільшення податків, втручання держави в економіку, централізований перерозподіл національного багатства на користь робітників тощо), визнавали переваги ринкової економіки і доповнювали свої програми ідейними установками постматеріального характеру, прагнучи остаточно відійти від електорально програтного іміджу класових партій та утвердитись як партії «усього народу».

Однак здійсненне ідеологічне оновлення не призвело до бажаного результату – виходу соціал-демократії з кризи. Так, зокрема, СДПН прогнала вибори 1987, 1990, 1994 рр., а ЛПВ – 1987 та 1992 рр. На наш погляд, значною мірою вказані невдачі були зумовлені крахом радянського ідеологічного проекту, який призвів до значної дискредитації соціалістичних ідей та глобальної кризи усього лівого руху. Таким чином, на цьому тлі соціалістичні та соціал-демократичні партії Західної Європи, навіть попри те, що більшість із них відмежовувалась та критикувала згаданий проект, зіткнулись із черговим серйозним викликом на шляху пошуку ними нової іде-

ологічної ідентичності та ефективних виборчих стратегій. Як зауважує Т. Майер, усі соціал-демократичні партії були поставлені перед необхідністю розробляти політичні проекти, які б відповідали новій суспільній ситуації, являли б собою «актуалізацію історичного імпульсу соціал-демократії та відкривали б реалістичну перспективу для набуття нею здатності завойовувати більшість у своїх країнах» [2, с. 76].

Таким новим, найбільш розробленим в ідейно-теоретичному плані (на основі концепції британського науковця Е. Гідденса) проектом ідеологічного оновлення європейських соціал-демократичних партій (та, як наслідок, формування «нової соціал-демократії») наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. стала модель «третього шляху», яка заснована на максимальному зближенні ідейних позицій соціалізму та лібералізму.

Тож, **мета** нашого дослідження – визначити особливості ідеологічної та організаційної модернізації ЛПВ, відповідної до концепції «третього шляху» Е. Гідденса.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є принципи дискурсивного неоінституціоналізму, використання якого дає змогу з'ясувати вплив ідей соціалізму та лібералізму (неолібералізму) на ідеологічне реформування ЛПВ, яке, своєю чергою, зумовило зміни її організаційної структури. Крім цього, ми звернемось до аналізу динаміки електоральних результатів ЛПВ, що дасть змогу емпіричним шляхом визначити ступінь ефективності вибраної стратегії модернізації партії на різних етапах її реформування.

Черговий програш ЛПВ на виборах 1992 р. засвідчив недостатність тих змін у політиці партії, які були здійсненні у попередні роки, та з новою силою поставив перед британськими лейбористами завдання щодо переосмислення ідеологічних засад діяльності партії (її подальшого зміщення до центру). Найсуттєвіші ідеологічні та організаційні зміни у ЛПВ пов'язані з ім'ям Т. Блера, який був обраний лідером партії у 1994 р.

Для здійснення ідеологічного оновлення партії він вдався, передусім, до організаційного реформування, основною метою якого було зменшення впливу на формування політики партії представників її лівого крила. Насамперед, це виявлялось у дистанціюванні партії від профспілкового руху та переведенні місцевих організацій на більш помірковані ідеологічні позиції. Як наслідок, до кінця 1990-х рр. позиції лівого крила у ЛПВ помітно послабшали: їхня роль у виконкомі, місцевих партійних організаціях, на щорічних конференціях була мінімізована, а керівні посади у партії діставались відданим Т. Блеру людям [1, с. 37–46]. Усе це дало йому змогу вдатися до глибокого ідеологічного реформування партії.

Категоричність Т. Блера у намірах остаточно відмовитись від традиційних («старих») лівих установок в ідеології ЛПВ проявилась одразу ж після його обрання лідером партії, коли він ініціював кампанію зі скасування одного із принципових положень її Статуту («конституції») – ухваленого у лютому 1918 р. «пункту 4» (*Clause IV*), в якому було поставлено завдання «забезпечити робітникам фізичної та розумової праці повний продукт їхнього трудової діяльності та його найбільш справедливий розподіл на основі суспільної власності на засоби виробництва» [9].

Роз'яснюючи й обґрунтовуючи серед партійних активістів необхідність відмови партії від такого формулювання, Т. Блер вказував на те, що у ньому змішані цілі соціалізму та засоби їхнього досягнення: націоналізація може бути лише одним із засобів, але аж ніяк не метою соціалізму. Отже, він стверджував, що мета лейборизму полягає, насамперед, у реалізації етичних цінностей, зокрема, свободи, справедливості, солідарності, рівності можливостей [3, с. 4, 12]. Представники лівого крила партії сприйняли загадану ініціативу вкрай негативно. Так, А. Скаргілл, лідер страйків шахтарів 1984–1985 рр., заявив, що Т. Блер оголосив партії війну [1, с. 43]. Однак, попри це, вже у квітні 1995 р. на спеціально скликаній конференції ЛПВ нова редакція статті отримала підтримку близько двох третин голосів. З її тексту вилучили положення про націоналізацію засобів виробництва, а ЛПВ була проголошена партією демократичного соціалізму, основною метою якої є розвиток «динамічної економіки, що служитиме інтересам суспільства, в якій підприємливість ринку та жорсткість конкуренції поєднані з силами партнерства та співробітництва в ім'я примноження національного багатства, зайнятості та процвітання кожної людини» [9].

Наступні кроки з ідеологічного реформування ЛПВ з боку Т. Блера та його прибічників полягали вже не тільки у запереченні ідеологічних положень, що їх обстоювали представники лівої течії («старі ліві»), а й і у відмові від низки принципових ідейних установок правого крила партії («старих правих»), які були втілені у гаслах демократичного соціалізму та стосувались, передусім, ролі держави у соціально-економічній сфері та відносин партії з профспілками. На цьому тлі у всій своїй рішучості здійснювати подальшу кардинальну модернізацію ЛПВ Т. Блер проголосив про виникнення «нового лейборизму» [3, с. 10, 12] або в інтерпретації його радника Е. Гідденса «нової соціал-демократії».

Відмінність нової соціал-демократії від старої «інтелектуальний гуру Тоні Блер» [10, с. 74] визначив за двома основними параметрами. По-перше, нова соціал-демократія визнає необхідність глибокого переосмислення лівої ідеології у світлі

тих змін, що відбуваються у світі, – глобалізації, формування «економіки знань», посилення індивідуалістичних і постматеріальних установок, неефективності держави загального добробуту, виникнення нових ризиків (насамперед екологічних). По-друге, вона прагне, передусім, електорального успіху, а не збереження ідеологічної чистоти своєї доктрини. Тим паче, що в умовах кількісного зменшення її соціальної опори – робітничого класу – нові соціал-демократи мають завойовувати підтримку в найрізноманітніших прошарках суспільства [7, с. 11].

Тож, ідейно-теоретичною основою модернізованої ідеології ЛПВ стала концепція «третього шляху», засадничі положення якої були розроблені та викладені Е. Гідденсом, зокрема, у таких працях: «Поза лівими та правими: майбутнє радикальної політики» (1994) [5], «Третій шлях: оновлення соціал-демократії» (1998) [6]. За словами Т. Блера, цей «третій шлях» пролягає між «старими лівими», які роблять наголос на державному контролі, високих податках і захисті інтересів найманих працівників, та «новими правими», котрі нерідко вважають злом не тільки державне втручання в економіку, а й самі поняття «суспільство» і «колективні зусилля» [4, с. 1].

Отже, у соціально-економічному вимірі доктрина «третього шляху» стоїть на двох основних стовпах. «В економіці наш підхід спирається ні на принцип *laissez-faire*, ні на засади державного втручання <...> У соціальній політиці третій шлях полягає у реформуванні держави загального добробуту», – зауважував Т. Блер [10, с. 79]. Так, за твердженням британського дослідника Е. Шоу, реальне ідеологічне значення «нового лейборизму» фактично полягало у відмові від кейнсіанського соціал-демократизму на користь докейнсіанської ортодоксії [11, с. 201]. Іншими словами, «нові лейбористи» позитивніше оцінювали роль ринкової економіки у суспільному житті. Усе це давало підстави дослідникам характеризувати їх як прибічників поєднання неолібералізму в економіці з соціал-демократичною соціальною політикою [1, с. 99–102].

У парламентських виборах 1997 р. ЛПВ взяла участь вже як ідеологічно та інституційно модернізована партія – як професійно підготовлена для передвиборчої боротьби організація, орієнтована в ідейному плані не на одну соціальну групу (робітничий клас) і партійних активістів, а на широке коло виборців, які представляють усі прошарки населення. Успішність обраної стратегії «всеохоплюючої» партії засвідчили результати виборів – лейбористи здобули впевнену перемогу.

Зменшивши вплив представників лівої течії на формування політики партії та сформувавши домінуючу коаліцію всередині неї, Т. Блеру та його соратникам вдалося загалом успішно реалізувати стратегію «нового лейборизму» аж до 2008 р.

Її ефективність у цей період була підтверджена електоральними (перемоги на виборах 2001 та 2005 рр.) і соціально-економічними (щорічне зростання економіки Великобританії та низький рівень безробіття) показниками, що давало змогу прихильникам «третього шляху» зберігати домінуючі позиції всередині партії.

Однак ситуація почала кардинально змінюватись від 2007 р. По-перше, літом під тиском суспільства, яке критикувало Т. Блера за участь країни у війні в Іраку, він був змушений подати у відставку з посади голови уряду та очільника ЛПВ. Новим прем'єр-міністром і лідером партії став Г. Браун, головний автор економічної програми «нового лейборизму». По-друге, восени, після 15 років стійкого економічного розвитку, Британія увійшла у найглибшу за увесь повоєнний період фінансово-економічну кризу. Йдеться про Велику рецесію, що охопила світ у 2007–2008 рр. і негативні наслідки якої для світової економіки повною мірою не подолані донині.

Тож, вже від самого початку свого прем'єрства новий лідер ЛПВ постав перед необхідністю вироблення ефективної стратегії подолання наслідків кризи та запобігання її подальшому поширенню. Причому це необхідно було робити в умовах найсерйознішого за весь час ідеологічної модернізації партії виклику принципам «нового лейборизму»: деякі британські економісти стверджували, що економічна модель тетчеризму, яка суттєво була запозичена «новими лейбористами», дискредитувала себе, та на цьому тлі проголосили про необхідність повернення до кейнсіанства. І саме до кейнсіанських заходів, пов'язаних зі збільшенням присутності держави в економіці, був змушений вдатись Г. Браун (попри те, що це суперечило ідеологічним установкам «нового лейборизму»): націоналізації, посилення регулювання економіки та підвищення податків.

Попри розрахунки уряду лейбористів, що до чергових парламентських виборів у травні 2010 р. світ впорається з рецесією, саме невщухаюча глобальна фінансова-економічна криза стала лейтмотивом передвиборчої кампанії. За її результатами лейбористам так і не вдалося переконати виборців, що обрана ними стратегія боротьби зі спадом британської економіки є ефективною: ЛПВ програла вибори 2010 р. та після 13 років у владі знову опинилась в опозиції.

Серед основних причин поразки лейбористів, на нашу думку, треба назвати те, що вони не мали змоги отримати політичних дивідендів від критики неоліберальної моделі економіки. Адже протягом усього періоду свого перебування при владі неолейбористи у рамках реалізації прийнятої ними стратегії «третього шляху» відстоювали переваги саме неоліберальних економічних засад. На цьому тлі їхні основні політичні конкуренти –

консерватори – активно використовували тематику необхідності вироблення ефективнішої соціальної політики, тобто, іншими словами, оперували традиційними лейбористськими гаслами. Так, значною мірою зумовлена вказаними чинниками поразка лейбористів поставила питання щодо наявності довгострокового позитивного ефекту від ідеологічного оновлення ЛПВ відповідно до принципів концепції «третього шляху», а отже, і саму перспективність подальшого дотримання неолейбористського курсу.

Показовою, на нашу думку, з точки зору відповіді на це питання стала позиція Е. Гідденса, яку він, реагуючи на поразку лейбористів, виклав у статті «Зліт та падіння нового лейборизму» (2010). Зокрема, оцінюючи результати 13 років реалізації неолейбористського курсу, дослідник, з одного боку, визнає, що уряди Т. Блера та Г. Брауна припускалися помилок, а з іншого – вказує на переваги «нового лейборизму». По-перше, його прийняття призвело до політико-електорального успіху ЛПВ: партія, триумфально вигравши вибори у 1997 р., протрималась при владі 13 років, довше, ніж будь-яка інша європейська лівоцентристська партія за цей період. По-друге, він дав змогу здійснити успішну ідеологічну адаптацію традиційних лівих цінностей до викликів сучасності [8, с. 1].

Однак, за твердженням Е. Гідденса, виборча поразка ЛПВ ознаменувала завершення «ери лейбористської гегемонії», що актуалізувало необхідність здійснення подальшої ідеологічної реконструкції партії. «Новий лейборизм як такий мертвий, а отже, час відмовитись від самого цього терміна», – констатує він, закладаючи тим самим основу для створення нової моделі ідеологічної модернізації як ЛПВ зокрема, так і соціал-демократії загалом. Спираючись на засади неопрогресивізму, Е. Гідденс вказує на те, що вихідною точкою фундаментального переосмислення принципів соціал-демократії та основою нової моделі її ідеологічної реконструкції має стати поєднання актуальних ідей «нового лейборизму» з перевищеною роллю громадської сфери. Такий ідейний синтез, за його твердженням, має слугувати головною метою – побудові «відповідального капіталізму» [8, с. 3–4]. Як бачимо, Е. Гідденс не відмовляється від усього ідейного спадку концепції «третього шляху», а виступає за включення найбільш ефективних (перевірених політичною практикою) її ідей у новий алгоритм ідеологічного оновлення соціал-демократії, а разом із нею і ЛПВ.

Результати. Дослідження динаміки електоральних результатів ЛПВ дає змогу емпіричним шляхом з'ясувати ступінь ефективності обраної стратегії модернізації партії на різних етапах її ідеологічного реформування та установити у такий спосіб його відповідність електоральним

очікуванням британських виборців на кожному з цих етапів. Тож, вихідною точкою нашого аналізу є парламентські вибори 1979 р. За їхніми результатами, лейбористи отримали 36,9% голосів виборців (на 2,3% менше порівняно з виборами жовтня 1974 р.); консерватори натомість отримали 43,9% голосів (на 8,1% більше ніж на попередніх виборах) [12]. Як наслідок, ЛПВ, що перебувала на ідеологічних позиціях етатистського демократичного соціалізму, втратила владу і перейшла в опозицію. Консервативна партія, яка натомість йшла на вибори з гаслами необхідності здійснення неоліберальної економічної політики, сформувала уряд на чолі з М. Тетчер. Це засвідчило, що кейнсіанська модель соціально-економічної політики, орієнтована на економічне планування та можливість безперервного розширення сфери дії держави загального добробуту шляхом дедалі вищого оподаткування, продемонструвала свою неефективність у подоланні наслідків глобальної економічної та енергетичної кризи 1970-х рр., що безпосередньо негативно відбилась на суспільній довірі до соціал-демократів. Отже, британськими виборцями ефективнішою в умовах кризи була визнана запропонована консерваторами неоліберальна економічна стратегія.

Наступний етап – вибори 1983 р. ЛПВ, яка не здійснила ідеологічне реформування та далі перебувала на позиціях етатистського демократичного соціалізму, зазнала нищівної поразки, отримавши 27,6% голосів (на 9,3% менше порівняно з попередніми виборами). Хоч консерватори і здобули на 1,5% голосів менше (42,4%), через особливості виборчої системи Великобританії їм вдалося збільшити своє представництво в парламенті на 58 місць [12], що означало суспільну підтримку тій політиці, яку вони здійснювали протягом попередніх чотирьох років.

Наступний етап – вибори 1987 р. Після поразки 1983 р. лейбористи почали здійснювати реформування партії, яке в ідеологічному вимірі виявлялось у поступовому відході від етатистських установок і визнанні переваг ринкової економіки, що відповідало домінуючому на той момент суспільному запиту. Таким чином, ЛПВ вдалося покращити свій результат: партія отримала 30,8% голосів (на 3,2% більше порівняно з попередніми виборами), збільшивши своє представництво в парламенті на 20 мандатів. Консерватори хоч і здобули третю перемогу поспіль, втратили 22 депутатських місця, отримавши лише на 0,2% голосів менше ніж на попередніх виборах (42,2%) [12].

Наступний етап – вибори 1992 р. Вибори 1987 р. зафіксували, з одного боку, правильність обраної стратегії реформування ЛПВ, але з іншого – чергова поразка вказала на недостатність здійснених кроків з ідеологічної модернізації партії. Таким

чином, у період між 1987 та 1992 рр. лейбористи продовжили свій перехід із лівих на лівоцентристські позиції, що виявлялось у чіткішому відході партії від антикапіталістичних і етатистських принципів та прийнятті програмно-ідеологічної стратегії «всеохоплюючої» партії. Тож, у результаті ЛПВ знову вдалося покращити свої електоральні показники, але не виграти вибори: партія отримала на 3,6% голосів більше, ніж на попередніх виборах (34,4%), збільшивши своє парламентське представництво на 42 мандати. Однак перемогу вчетверте поспіль здобули консерватори: отримали на 0,3% голосів менше порівняно з попередніми виборами (41,9%), втративши 39 депутатських місць [12].

Перша за двадцять три роки перемога ЛПВ на парламентських виборах 1997 р. та її повернення до влади переконливо довели ефективність, а отже, і відповідність суспільним очікуванням обраної Т. Блером стратегії з кардинального ідеологічного оновлення партії згідно з концепцією «третього шляху»: лейбористи отримали 43,2% голосів (на 8,8% більше порівняно з 1992 р.), збільшивши своє представництво у парламенті на 147 мандатів [16]. Згадана ефективність ідеологічної модернізації партії була підтверджена перемогами ЛПВ на наступних двох виборах (хоча лейбористи і почали втрачати голоси виборців): у 2001 р. вони здобули 40,7% голосів (на 2,5% голосів і на 6 мандатів менше порівняно з 1997 р.); у 2005 р. – 35,2% (на 5,5% голосів і на 57 мандатів менше порівняно з 2001 р.) [12].

Однак «нові лейбористи» не змогли впоратись із тими викликами, які були спричинені Великою рецесією, що поставила під сумнів ефективність неоліберальних підходів до здійснення економічної політики: на виборах 2010 р. ЛПВ зазнала поразки, отримавши 29% голосів виборців (на 6,2% голосів і на 97 мандатів менше порівняно з 2005 р.), та поступилась владою консерваторам [12].

Висновки. Отже, на підставі здійсненого дослідження ідейно-інституційної еволюції ЛПВ наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. можемо стверджувати, що, по-перше, глобальна економічна криза 1970-х рр., а також дискредитація соціалістичних ідей на тлі краху радянського проекту в сукупності спричинили глибоку політико-ідеологічну кризу соціалістичних та соціал-демократичних партій. Загадані політичні сили, у тому числі й ЛПВ, реагуючи на цю кризу, вдалися до пошуків нової ідеологічної ідентичності. Основним трендом такого ідеологічного оновлення стало зміщення європейських лівих партій до центру партійно-ідеологічного спектру та, як наслідок, їхня, за висловом С.М. Ліпсета «американізація» [10]: прийняття стратегії «всеохоплюючої» партії, що виявлялось, передусім, у суттєвому зменшенні ідеологічної складової частини у партійній діяльності з метою охоплення та залучення на свій бік максимально широких груп населення.

По-друге, у 1990-х рр. основою ідеологічного оновлення ЛПВ у напрямі формування «нового лейборизму» («нової соціал-демократії») стала модель «третього шляху», засадничі положення якої були розроблені та викладені Е. Гідденсом. Головна ідея його підходу: треба не відмовлятися і тим паче не руйнувати капіталістичну систему, а реформувати її так, щоби вона працювала на благо усього суспільства.

По-третє, попри те, що протягом певного часу (1997–2007 рр.) ця модернізаційна модель демонструвала свою політико-електоральну ефективність (перемоги на виборах та повернення до влади після тривалого періоду перебування в опозиції британських лейбористів), вона так і не набула характеру загальноєвропейського взірця ідеологічного ребрендингу лівих партій. Серед основних причин цього: неприйняття «третього шляху», а отже, й протидія йому з боку відданих традиційним цінностям демократичного соціалізму членів і виборців соціалістичних і соціал-демократичних партій та зумовлена Великою рецесією криза неоліберальної моделі економіки. Вказані фактори детермінували, по суті, ренесанс соціалістичних ідей в Європі, який, своєю чергою, ознаменував чергову зміну тренду в ідеологічній еволюції лівих партій – відновлення їхньої соціалістичної ідентичності унаслідок часткового повернення на позиції демократичного соціалізму.

По-четверте, наявність різноманітних внутрішніх ідеологічних течій у ЛПВ, а також необхідність вироблення адекватної відповіді на виклики сучасності (проблеми глобалізації та європейської інтеграції, захисту оточуючого середовища, збереження миру, національної ідентичності, протидія фінансово-економічній та міграційній кризі тощо) не дає підстави стверджувати про внутрішньопартійну ідеологічну консолідацію партії на позиціях демократичного соціалізму формату 1970-х рр. Перспективним напрямом її подальшої ідеологічної еволюції видається утворення такої моделі, що дасть змогу ефективно поєднати традиційні та модерні ідейні установки як самих соціал-демократів, так і частково їхніх ідеологічних опонентів (наприклад «синій лейборизм»).

По-п'яте, організаційні трансформації ЛПВ детерміновані її ідеологічними пошуками та виявляють себе як: зміни, націлені на формування внутрішньопартійних домінуючих коаліцій на підтримку того чи іншого вектору ідеологічної модернізації (пов'язані з намаганням мінімізувати вплив своїх внутрішніх опонентів на вироблення політики партії, але водночас абсолютно не означають виходження внутрішньопартійної демократії); зміни, зумовлені прийняттям стратегії «всеохоплюючої» партії (зокрема, тенденції до зменшення ролі партійного апарату, посилення значення професійних політиків у житті партії та партійному керівництві, його персоналізація (представлені у публічному

вимірі переважно як члени урядових структур та/чи парламентської фракції), зменшення ролі пересічних членів і прибічників партії (апеляція керівництва партії не до них, а безпосередньо до широкого кола виборців)). Однак збереження важливості ідеологічної складової частини як на рівні партійної діяльності, так і у суспільному вимірі (тобто для пересічних виборців) не створило сприятливих можливостей для повної адаптації організаційної моделі «всеохоплюючої» партії. Тож, за таких обставин найоптимальнішим варіантом організаційного розвитку для ЛПВ є прийняття гібридної моделі «модернізованої кадрової партії».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Громыко А. Политическая модернизация Великобритании: от Вестминстерской к плюральной модели демократии. М.: ИЕ РАН, 2005. 160 с.
2. Майер Т. Трансформация социал-демократии. Партия на пути в XXI век. М.: Памятники исторической мысли, 2000. 284 с.
3. Blair T. Let Us Face the Future – The 1945 Anniversary Lecture. London: Fabian Society, 1995. 16 p.
4. Blair T. The Third Way: New Politics for New Century. London: Fabian Society, 1998. 20 p.
5. Giddens A. Beyond Left and Right: The Future of Radical Politics. Cambridge: Polity Press, 1994. 276 p.
6. Giddens A. The Third Way: The Renewal of Social Democracy. Cambridge: Polity Press, 1998. 176 p.
7. Giddens A. Where Now for New Labour? Cambridge: Polity Press, 2002. 96 p.
8. Giddens A. The Rise and Fall of New Labour. URL: http://www.policy-network.net/publications_download.aspx?ID=3824.
9. Labourcounts. URL: <http://www.labourcounts.com/clause4.htm>
10. Lipset S.M. The Americanization of the European Left. Journal of Democracy. 2001. April. Vol. 12, Issue 2. P. 74–87.

11. Shaw E. The Labour Party since 1945: Old Labour-New Labour. Oxford: John Wiley and Sons Ltd, 2002. 272 p.

12. UK General Election Results. URL: <http://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN02632#fullreport>

REFERENCES:

1. Gromyko A. Politicheskaia modernizatsiia Velikobritanii: ot Vestminsterskoi k pliiuralnoi modeli demokratii. [Political Modernisation of Britain: From Westminster to Plural Model of Democracy]. M.: IE RAN, 2005 [in Russian].
2. Meyer T. Transformacija social-demokratii. Partija na puti v XXI vek [Transformation of Social Democracy. The Party on the Way to the Twenty-First Century]. Moskva: Pamjatniki istoricheskoi mysli. 2000 [in Russian].
3. Blair T. Let Us Face the Future – The 1945 Anniversary Lecture. London: Fabian Society. 1995.
4. Blair T. The Third Way: New Politics for New Century. London: Fabian Society. 1998.
5. Giddens A. (1994). Beyond Left and Right: The Future of Radical Politics. Cambridge: Polity Press.
6. Giddens A. The Third Way: The Renewal of Social Democracy. Cambridge: Polity Press. 1998.
7. Giddens A. Where Now for New Labour? Cambridge: Polity Press. 2002.
8. Giddens A. (2010). The Rise and Fall of New Labour. URL: http://www.policy-network.net/publications_download.aspx?ID=3824.
9. Labourcounts. URL: <http://www.labourcounts.com/clause4.htm>
10. Lipset S.M. The Americanization of the European Left. Journal of Democracy. 2001. 12 (2). Pp. 74–87.
11. Shaw E. The Labour Party since 1945: Old Labour-New Labour. Oxford: John Wiley and Sons Ltd. 2002.
12. UK General Election Results. URL: <http://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN02632#fullreport>.

“Third way”: the ideological and institutional evolution of the British Labour Party

Shypunov Hennadii Volodymyrovych

Candidate of Political Sciences,
Associate Professor at the Department
of Theory and History of Political Science
of Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska str., 1, Lviv, Ukraine

The model of the “third way”, based on the maximum convergence of the ideological positions of socialism and liberalism, in terms of ideological and theoretical development, became the most elaborated project of the ideological renovation of the European social-democratic parties in the late twentieth and in the early twenty-first century. In the mentioned period, exactly this strategy of ideological reform was chosen by the British Labour Party (LP) in order to get out of the deep political and electoral crisis. Since the example of British Labourites can be significant for identifying possible directions of ideological modernization of the socialist movement in Ukraine, it is very important to study their experience of party reforming. Hence, the purpose of the article is to identify the peculiarities of ideological and organizational modernization of the LP in accordance with the concept of the “third way”, proposed by the British scholar A. Giddens. The methodological bases of the study are the provisions of discursive neo-institutionalism. In addition, the author analysed the dynamics of the LP electoral results; this gave a possibility to empirically determine the effectiveness of the chosen strategy of party modernization at various stages of its ideological reformation.

Thus, the article defines the peculiarities of ideological and organizational modernization of the LP in accordance with the “third way” concept. It was proved that in the ideological dimension for the LP this meant a withdrawal from the principles of democratic socialism and the incorporation of a number of neoliberalism provisions, which in general determined the party’s movement to the right. In the institutional dimension, this has acquired the nature of intra-

organizational transformations aimed to change the composition and structure of dominant party coalitions. After the study of the dynamics of the LP electoral results, it became clear that the strategy of party's reformation chosen by Labourites had been effective (victories in the parliamentary elections of 1997, 2001 and 2005) in the context of a request for the construction of "responsible capitalism" in the British society. However, the "New Labourites" failed to cope with the challenges caused by the Great Recession, which questioned the effectiveness of neoliberal approaches to economic policy (defeat of the LP in the 2010 elections). It was substantiated that this defeat forced the British Labourites to look for new strategies of the ideological renovation of the party.

Key words: *social democratic parties, democratic socialism, "third way", ideology, organizational structure of political party.*